

ERGONOMINĖS RIZIKOS VERTINIMO YPATYBĖS LIETUVOS SAVIVALDYBIŲ ĮSTAIGOSE / ĮMONĖSE

Projekto vadovas dr. Saulius Vainauskas.
Atsakinga vykdytoja Jūratė Tamašauskaitė.
Projekto vykdymo laikotarpis 2019–2020 m.

Tyrimo pagrindimas

Ergonominiai veiksniai darbo aplinkoje įvertinami siekiant išvengti darbuotojų kaulų ir raumenų sistemos (toliau – KRS) sutrikimų, tiriant darbo pozas, darbo judesius, fizinį ir psichologinį darbo krūvį, taip pat kitas sąlygas, kurios gali turėti įtakos žmogaus kūno raumenims ir sąnariams. Rizikos vertinimas ir prevencija yra kiekvieno įmonės vadovo atsakomybės dalis.

Atlikus literatūros analizę nustatyta, kad Lietuvoje nesama tyrimų, kurių metu būtų įvertinti rizikos vertinimo ir valdymo priemonių, susijusių KRS sutrikimų prevencija, ypatumai Lietuvos savivaldybės įstaigose ir įmonėse. Taip pat nesama duomenų, kaip šalyje atliekamas ergonominių veiksnių (toliau – EV) rizikos vertinimas. EV rizikos poveikis – vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos darbuotojų saugos ir sveikatos problemų. Pasikartojantis tokių rizikos veiksnių poveikis gali sukelti KRS pažeidimus, kurie dominuoja Lietuvos profesinių ligų struktūroje.

EV rizikos vertinimas turi būti atliekamas atsižvelgiant į kasdien darbuotojų atliekamas užduotis bei apimti šiuos veiksmus: įvertinti su darbo vieta susijusius rizikos veiksniai bei atsižvelgti į darbuotojus, kuriems rizikos veiksniai daro poveikį. Nustatyti rizikos veiksniai turėtų būti išdėstyti prioritetine tvarka, atsižvelgta į sunkinančius veiksniai, didinančius kaulų ir raumenų sistemos pažeidimų riziką. Priimti sprendimai dėl saugos ir prevencijos priemonių, atliekamas rizikos stebėjimas, o prireikus ir rizikos vertinimas turi būti peržiūrėtas ir atnaujintas.

Atlikus šį tyrimą įgyvendinta Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2017 m. gegužės 22 d įsakymu Nr. A1-256/VV-584 patvirtinta Nacionalinio darbuotojų saugos ir sveikatos 2017–2021 metų veiksmų plano 2.1.4. priemonė.

Tyrimo tikslas. Ištirti ergonominės rizikos vertinimo ypatybes Lietuvos savivaldybių įstaigose ir įmonėse.

Uždaviniai:

1. Ištirti rizikos ir asmenų, kuriems kyla rizika, nustatymo ypatybes.
2. Nustatyti rizikos pobūdžio ir prioritetų nustatymo ypatybes.
3. Ištirti veiksmų dėl prevencijos priemonių taikymo ir rizikos stebėjimo bei priežiūros ypatybes.

Tyrimo metodai. Tyrimo tipas – kiekybinis skerspjūvio tipo tyrimas. Tyrimo dalyviai – 389 Lietuvos savivaldybių įstaigos ir įmonės. Iš viso tyrime sutiko dalyvauti ir anketas užpildė 54,5 proc. (n=212) Lietuvos savivaldybės įstaigų ir įmonių. Iš jų 19,3 proc. (n=41) sudarė Lietuvos savivaldybės administracijos įstaigos ir 80,7 proc. (n=171) savivaldybei priklausančios įstaigos ir įmonės. Tyrimo instrumentas – klausimynas, kurį sudaro klausimų, skirtų rizikos vertinimo ir su ergonomine rizika susijusių priemonių kokybei ištirti, sąrašas. Klausimyną sudaro 46 klausimai (32 klausimai skirti ergonominės rizikos įstaigose ir įmonėse ypatybėms ištirti ir 14 klausimų apie

tyrime dalyvaujančias įstaigas ir įmones bei anketą užpildžiusius asmenis). Galimi atsakymų į klausimus variantai – „Taip“, „Iš dalies“, „Ne“, „Neaktualu / netaikoma“.

Tyrimo metodas – anketavimas. Anketoms platinti savivaldybėse pasitelkti 48 visuomenės sveikatos biurai (toliau – VSB). Sutikę bendradarbiauti VSB paskyrė kontaktinius asmenis. Atsakingas tyrimo vykdytojas jiems nusiuntė tyrimo anketą ir įstaigų / įmonių sąrašą bei kitą reikalingą informaciją. Savivaldybių, kuriose nesama VSB, įstaigas / įmones apklausė VSB, kuriems priskirtos minėtos savivaldybės. Užpildytas anketas surinko VSB paskirti kontaktiniai asmenys. Šios anketos vėliau persiūstos tyrimo atsakingam vykdytojui. Atsisakiusioms bendradarbiauti VSB savivaldybės įstaigoms / įmonėms tyrimo anketas išsiuntė atsakingas vykdytojas.

Duomenų analizei naudotas SPSS for Windows v.23.0 statistinis paketas ir Microsoft Excel programa.

Rezultatai. Tyrimas atskleidė, jog darbo vietoje riziką vertino arba iš dalies vertino **60,8 proc.** (n=129) Lietuvos savivaldybių įstaigų / įmonių. Rizikos darbo vietoje nevertino arba nurodė, kad riziką darbo vietoje vertinti neaktualu, – **39,2 proc.** (n=83) įstaigų / įmonių. Darbdaviai, atlikę savo įstaigose / įmonėse rizikos vertinimą, nustatė, įvertino ir dokumentais patvirtino joms būdingus rizikos veiksnius: dažniausiai ergonominius (92,2 proc.) ir fizikinius (79,8 proc.). Daugiau nei pusė įstaigų / įmonių vertino psichosocialinius, pusė – cheminius rizikos veiksnius. 11,6 proc. (n=15) rizikos vertinimą atlikusių įstaigų / įmonių nustatyti padidėję ergonominių veiksnių neviršytini dydžiai. Rizikos vertinimą dažniausiai (86 proc. (n=111) atliko įstaigų / įmonių išorės specialistas, t. y. samdomos įstaigos ir (arba) samdomas specialistas. Tyrimas atskleidė, kad 70,5 proc. (n=91) įstaigoje / įmonėje rizikos vertinimas apėmė visas darbo vietas. Įvertinus ergonominius rizikos veiksnius dažniausiai rizika darbuotojams kilo dėl šių veiksnių: darbo pozos ir judesių, krovimo rankomis, kėlimo, nešimo, ilgo sėdėjimo, kartotinio darbo, dėmesio koncentravimo, regos analizatoriaus ir darbo įtampos bei kitų veiksnių. Taip pat vertinant riziką dažniausiai atsižvelgta į darbuotojų lytį, amžių bei pamaininį darbą. Nustatyti rizikos veiksniai išdėstyti arba iš dalies išdėstyti prioritetine tvarka 88,4 proc. (n=114) rizikos vertinimą atlikusiose įstaigose / įmonėse. 92,2 proc. (n=119) įstaigų / įmonių, atlikusių rizikos vertinimą, nusprendė arba iš dalies nusprendė, kokias prevencijos priemones taikyti įvertinus rizikos priimtinumą. Tokia pati dalis įstaigų / įmonių nustatė prevencijos priemonių įgyvendinimo terminus ir paskyrė atsakingus asmenis. 79,9 proc. (n=103) įstaigų / įmonių riziką vertino arba iš dalies dalyvavo vertinant riziką darbuotojų atstovas. Pasikeitus sąlygoms, dėl ko padidėjo ir (ar) kilo naujas pavojus, rizikos vertinimą atnaujino arba iš dalies atnaujino 26,4 proc. (n=34) įstaigų / įmonių.

Apibendrinat galima teigti, kad Lietuvos savivaldybių įstaigos / įmonės, kurios atliko rizikos vertinimą darbo vietose, rizikos vertinimo procesas atitiko rizikos vertinimo tikslą, t. y. nustatyta ir įvertinta esama ar galima rizika darbe, kaip ją pašalinti, o jei negalima pašalinti, įdiegtos prevencijos priemonės, kad darbuotojai būtų apsaugoti nuo rizikos arba ji būtų kiek įmanoma sumažinta. Įstaigose / įmonėse vykdytas rizikos stebėjimas, o pasikeitus darbo sąlygoms, padidėjus pavojui ar kilus naujam pavojui rizikos vertinimas atnaujintas net ketvirtadalyje įstaigų / įmonių.

Vis dėlto būtina pažymėti, kad didžiausia problema yra ta, jog didelė dalis įstaigų / įmonių (39,8 proc.) iš viso neatliko rizikos vertinimo. Todėl atkreiptinas dėmesys, kad rizikos vertinimas visų pirma yra prievolė darbdaviui ir prisideda prie nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų prevencijos. Gerai atliktas rizikos vertinimas gali pagerinti darbuotojų saugą ir sveikatą, taip pat darbo našumą ir rezultatus.

Remiantis tyrimo medžiaga bus parengtos metodinės rekomendacijos.

Daugiau informacijos teikia Higienos instituto Profesinės sveikatos centro Profesinės sveikatos inovacijų skyriaus specialistė, laikinai vykdanti skyriaus vadovo funkcijas, Jūratė Tamašauskaitė tel. (8 5) 212 2589 ir el. paštu jurate.tamasauskaite@hi.lt.